

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

XVIII

a m ž i a u s
studijos

10

VILNIUS

Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės
sostinė

Sudarytoja

RAMUNĖ ŠMIGELSKYTĖ-STUKIENĖ

Lietuvos istorijos
institutas

Vilnius
2024

XVIII amžiaus studijos | Eighteenth-Century Studies

Recenzuojamas tęstinis mokslo leidinys, leidžiamas nuo 2014 m. | Peer-reviewed journal published since 2014.

Redakcinė kolegija | Editorial Board

Pirmininkė | Editor-in-Chief

Prof. dr. Ramunė ŠMIGELSKYTĖ-STUKIENĖ

Lietuvos istorijos institutas

Atsakingasis sekretorius | Editorial Secretary

Dr. Adam STANKEVIČ

Lietuvos istorijos institutas

Dr. Lina BALAIŠYTĖ

Lietuvos kultūros tyrimų institutas

Prof. dr. Richard BUTTERWICK-PAWLIKOWSKI

Londono universiteto koledžas | University College London

Prof. habil. dr. Jolanta GELUMBECKAITĖ

Frankfurto prie Maino Goethės universitetas | Goethe-Universität Frankfurt am Main

Doc. dr. Robertas JURGAITIS

Lietuvos istorijos institutas

Prof. habil. dr. Janina KAMIŃSKA

Varšuvos universitetas, Pedagogikos fakultetas | Uniwersytet Warszawski, Wydział Pedagogiczny

Doc. habil. dr. Ilja LEMEŠKIN

Praho Karolio universitetas, Baltistikos centras | Univerzita Karlova v Praze

Habil. dr. Andrej MACUK

Lenkijos mokslų akademijos Tadeuszo Manteuffelio Istorijos institutas |

Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk

Prof. habil. dr. Dariusz ROLNIK

Katovičų Silezijos universitetas | Uniwersytet Śląski w Katowicach

PD habil. dr. Christiane SCHILLER

Berlyno Humboldtų universitetas | Humboldt-Universität zu Berlin

Dr. Gintautas SLIESORIŪNAS

Lietuvos istorijos institutas

Dr. Asta VAŠKELIENĖ

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas

Prof. habil. dr. Andrzej B. ZAKRZEWSKI

Varšuvos universitetas, Teisės istorijos institutas | Uniwersytet Warszawski, Wydział Prawa i Administracji

Knygos leidybą pagal „Valstybinę lituanistinių tyrimų ir sklaidos 2016–2024 metų programą“ finansavo

Lietuvos mokslo taryba (sutarties Nr. S-LIP-2.4-14)

Sponsored by the Research Council of Lithuania

Svetainė internete | Website <http://www.istorija.lt/journals/xviii-amziaus-studijos/>

Redakcinės kolegijos adresas | Contact address

Lietuvos istorijos institutas

Tilto g. 17, 01101 Vilnius, Lietuva

El. paštas smigelskyte.stukiene@gmail.com

Bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos integralios bibliotekų informacinės sistemos (LIBIS) portale [ibiblioteka.lt](http://biblioteka.lt)

© Sudarymas, Ramunė Šmigelskytė-Stukienė, 2024

© Straipsnių autoriai, 2024

© Lietuvos istorijos institutas, 2024

ISBN 978-609-8314-50-2

ISSN 2351-6968

TURINYS

Redaktorės žodis / *Ramunė Šmigelskytė-Stukienė* . . . 8

A Word from the Editor / *Ramunė Šmigelskytė-Stukienė* . . . 13

VILNIUS – POLITINIO GYVENIMO CENTRAS

Mindaugas Šapoka

Vilniaus miestas praūžus karui ir marui (1710–1717 m.) . . . 20

Vilnius after the Outbreak of War and Pestilence (1710–1717). *Summary* . . . 35

Bernadetta Manyś

The Diary of Michał Kazimierz Radziwiłł ‘Rybeńko’ as a Source for the Study of the History of Vilnius . . . 36

Mykolo Kazimiero Radvilos Žuvelės dienoraštis – Vilniaus istorijos tyrimų šaltinis.

Santrauka . . . 55

Andrej Macuk

Działalność koadiutora wileńskiego Józefa Stanisława Sapiehy na sejmikach w Wilnie w czasach panowania Augusta III . . . 56

Vilniaus koadjutoriaus Juozapo Stanislovo Sapiegos veikla Vilniaus seimeliuose valdant Augustui III. *Santrauka* . . . 86

Domininkas Burba

Pacų giminės teisminiai procesai su Vilniaus vienuolynais XVIII amžiuje: būtų turinys, tendencijos ir eiga . . . 87

Trials of the Pacowie Family Against the Monasteries of Vilnius in the 18th Century:

Content, Trends and Course of the Cases. *Summary* . . . 106

Mariusz Machyňa

Garnizon Wileński wojska Wielkiego Księstwa Litewskiego w czasach stanisławowskich (1764–1795). Wybrane elementy . . . 107

Vilniaus įgula Stanislovo Augusto epochoje. *Santrauka* . . . 125

Robertas Jurgaitis

1794 m. vasario 3–7 d. Vilniaus tribunolinio seimelio veikla: vienos sesijos istorija . . . 126

Activities of the Vilnius Tribunal Dietine of 3–7 February 1794: History of One Session.

Summary . . . 142

MIESTAS IR MIESTIEČIAI

Mindaugas Klovas

The Debts of the City of Vilnius in the Second Half of the 18th Century . . . 146
Vilniaus miesto skolos XVIII a. antroje pusėje. *Santrauka* . . . 168

Violeta Pansevič

Vilniaus miestiečių požiūris į vaikų edukaciją XVIII a. . . . 170
Attitudes of Vilnius Burghers to Children's Education in the 18th Century. *Summary* . . . 184

Rūta Miškinytė

Elgetos Vilniaus visuomenėje XVIII a. . . . 186
Beggars in 18th-Century Vilnius Society. *Summary* . . . 211

VILNIUS – KULTŪROS ŠVIESULYS

Janina Kamińska

Wileńskie instytucje kształcenia i wychowania drugiej połowy
XVIII wieku . . . 214
Vilniaus mokymo ir lavinimo institucijos XVIII a. antroje pusėje. *Santrauka* . . . 227

Ewa Kula

Wileńscy ekszezuici w służbie Komisji Edukacji Narodowej . . . 228
Vilniaus eksjezuitai Tautinės edukacinės komisijos tarnyboje. *Santrauka* . . . 244

Ina Kažuro

A Book Engraving as a Source for Studying the History of Vilnius
University . . . 245
Knygos graviūra kaip Vilniaus universiteto istorijos tyrimų šaltinis. *Santrauka* . . . 264

VILNIAUS VARDAI IR VEIDAI

Rūta Janonienė

Gimęs Ukrainoje, tapęs vilniečiu: dailininkas Konstantinas Otoselskis . . . 266
Born in Ukraine – Becoming an Inhabitant of Vilnius: Artist Konstanty Ottosielski.
Summary . . . 280

Paulina Paul

Koncepcja oświeceniowego muzeum w działalności naukowej i pedagogicznej
ks. Stanisława Bonifaca Jundziłła . . . 281
Apšvietos muziejaus samprata mokslinėje ir pedagoginėje kunigo Stanislovo Bonifaco
Jundzilo veikloje. *Santrauka* . . . 298

RECENZIJOS IR ANOTACIJOS

Mindaugas Šapoka. *Didysis Šiaurės karas 1700–1721: karas, pakeitęs moderniąją Europą*, Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2021. – 320 p. ISBN 978-609-8183-88-7 / *Ramunė Šmigelskytė-Stukienė ... 300*

Tarp būties ir atminties. Senieji Vilniaus pilių vaizdai. Tarptautinės parodos katalogas / Between Presence and Memory. Historic Images of the Vilnius Castles. International Exhibition Catalogue. Katalogo sudarytojai / Catalogue compilers Vydas Dolinskas, Rita Lelekauskaitė-Karliienė, Gabija Tubelevičiūtė, Marijus Uzorka, Vilnius: Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai, 2024. – 384 p. ISBN 978-609-8061-90-1 / *Ramunė Šmigelskytė-Stukienė ... 307*

Paweł Zając OMI. *Stanisław Konarski przed Świętym Oficjum (1769–1771)*, Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, 2023. – 851 p. ISBN 978-83-232-4190-4 (spausdintas), ISBN 978-83-232-4191-1 (internetinis) / *Robertas Jurgaitis ... 315*

Asmenvardžių rodyklė ... 319

Vietovardžių rodyklė ... 338

1794 M. VASARIO 3–7 D. VILNIAUS TRIBUNOLINIO SEIMELIO VEIKLA: VIENOS SESIJOS ISTORIJA

ROBERTAS JURGAITIS

Lietuvos istorijos institutas

Anotacija. Straipsnyje aptariamos skilusio 1794 m. vasario 3–7 d. Vilniaus tribunolinio seimelio veiklos aplinkybės. Disponuojamas Vilniaus seimelio vienos sesijos dokumentų kompleksas (nutarimai, balsavimų rezultatų suvestinės, protestai ir išsamus seimelio dienoraštis) leido atskleisti rinkimų į Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Vyriausiojo Tribunolo raštininko pareigybę, deputatų ir Vilniaus vaivadijos civilinės-karinės tvarkos komisijos komisarus peripetijas. 1794 m. sukilimo išvakarėse vykusioje tribunolinio seimelio sesijoje akivaizdžios politinės konfrontacijos kontekste buvo juntami Kosakovskių grupuotės siekiai per išrinktus pareigūnus realizuoti Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Vyriausiojo Tribunolo kontrolę.

Reikšminiai žodžiai: Abiejų Tautų Respublika, Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė, Vilniaus seimelis, seimelio dienoraštis, tribunolinio seimelio sesija, 1794 m.

Abstract. The article discusses the circumstances of the activity of the split Vilnius Tribunal Dietine (Sejmik) held on February 3-7, 1794. The available set of documents of one session of the Vilnius Dietine (resolutions, summary of voting results, protests and a detailed diary of the Dietine) made it possible to reveal the vicissitudes of the elections for the position of clerk of the Supreme Tribunal of the Grand Duchy of Lithuania, deputies and commissioners of the Vilnius Voivodeship Civil-Military Order Commission. The aspirations of the Kosakowski's group to realize control of the Supreme Tribunal of the Grand Duchy of Lithuania through elected officials were felt in the session of the Tribunal Dietine, held in the context of an obvious political confrontation on the eve of the uprising of 1794.

Key words: The Polish-Lithuanian Commonwealth, Grand Duchy of Lithuania, Dietine (sejmik) of Vilnius, Diary of Dietine, Session of the Tribunal's Dietine, 1794.

Įvadas

Abiejų Tautų Respublikos politinėje sistemoje didžiulę reikšmę turėjo žemiausios pakopos parlamentinės ir svarbiausios bajoriškosios savivaldos institucijos vaivadijų ir paviatų seimelių sistema ir jos gyvybingumas. Pastaruoju metu istoriografijoje vis daugiau dėmesio skiriama Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės seimelių tyrimams, pasirodė keletas monografijų, skirtų centriniams vaivadijų seimeliams¹, parengtos

1 Andrzej B. Zakrzewski, *Sejmiki Wielkiego Księstwa Litewskiego XVI–XVIII w. Ustrój i funkcjo-*

seimelių dokumentų publikacijos². Tačiau iki šiol klasikiniu Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės tribunolinių seimelių veiklos modelio tyrimo pavyzdžiu išlieka Wojciecho Szczygielskio monografija, skirta 1792 m. Abiejų Tautų Respublikos seimeliams³. Daug vertingų XVIII a. antrosios pusės Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės tribunolinių seimelių funkcionavimo aplinkybių atskleidė Adamas Stankevičius monografiniame tyrime, skirtame Lietuvos Vyriausiojo Tribunolo veiklai⁴.

Įvairuojančioje Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės seimelių veiklos tyrimų praktikoje specifinę vietą užima atvejo analizės pavyzdžiai, kai tyrimo objektu pasirenkama vienintelė seimelio sesija. Tokių tyrimų sąlygiškai galėtume pavadinti institucinės mikroistorijos atveju. Istoriografijoje ši prieiga dažniausiai pasirenkama pristatant unikalesnę Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės seimelių dokumentą⁵ ar atskleidžiant specifines konkrečios seimelio sesijos veiklos aplinkybes⁶. Neabejotina, jog tokiems tyrimams gerokai platesnes galimybes atveria kiek didesnis konkrečioje seimelio sesijoje priimtų dokumentų skaičius.

1794-ieji m. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ir Vilniaus istorijoje išskirtinai pristatomi kaip sukilimo metai⁷. Neabejodami dėl šio įvykio reikšmingumo

nowanie: sejmik trocki, Warszawa: Liber, 2000; Diana Konieczna, *Ustrój i funkcjonowanie sejmiku brzeskolitewskiego w latach 1565–1763*, Warszawa: Wydawnictwo DiG, 2013; Jurgaitis Robertas, *Nuo bajoriškosios savivaldos iki parlamentarizmo: Vilniaus seimelio veikla 1717–1795 m.*, Vilnius: Lietuvos edukologijos universitetas, Parlamentarizmo istorijos tyrimų centras, 2016.

- 2 *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės seimelių instrukcijos (1788–1790)*, parengė Robertas Jurgaitis, Adam Stankevič, Asta Verbickienė (serija *Fontes historiae parlamentorum Lituanicorum*, t. I), Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Parlamentarizmo istorijos tyrimų centras, 2015; *Akta sejmiku kowieńskiego z lat 1733–1795*, wydała Monika Jusupović, Warszawa, 2019. Plačiau apie Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės seimelių dokumentų publikavimo istoriją žr. Andrzej Rachuba, *Edycje akt sejmikowych z terenu Wielkiego Księstwa Litewskiego*, in: *Miscellanea Historico-Iuridica*, 2022, t. XXI/1, pod redakcją Karola Łopateckiego, Białystok, p. 347–363. Pastaruoju metu publikuoti ir pavieniai XVIII a. antrosios pusės Livonijos seimelių dokumentai: žr. *Szlachta polsko-inflancka wobec przełomu. Materiały z dyneburskich akt grodzkich i ziemskich z lat 1764–1775*, wyd. Bogusław Dybaś, Paweł A. Jeziorski, przy współpracy Tomasza Wiśniewskiego, Toruń: IH PAN, Towarzystwo Naukowe w Toruniu, 2018.
- 3 Wojciech Szczygielski, *Referendum trzeciomajowe: Sejmiki lutowe 1792 roku*, Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 1994. Šioje monografijoje Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės tribunoliniam seimeliams skirtas atskiras V skyrius, žr. *Ibid.*, p. 294–361.
- 4 Adam Stankevič, *Lietuvos Vyriausiojo Tribunolo veikla XVIII amžiaus antroje pusėje*, Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2013, p. 64–87.
- 5 Gintautas Sliesoriūnas, Iš Žemaitijos seimelių istorijos: 1696 m. lapkričio 10 d. Žemaitijos seimelis, in: *Žemaičių praeitis*, 1998, t. 8, p. 29–45.
- 6 Robertas Jurgaitis, 1706 m. vasario 6–10 d. Rečicos elekcinis-tribunolinis seimelis: Lietuvos Vyriausiojo Tribunolo deputatų rinkimo procedūra, in: *Lietuvos aukštųjų mokyklų mokslo darbai. Istorija*, 2002, t. LIII, p. 52–58; Idem, Как голосовала шляхта на сеймике Речицкого повета 7 февраля 1706 г., выбирая депутатов Главного Литовского трибунала, in: *Парламентукия структуры ўлады ў сістэме дэргаўнага кіравання Вялікага княства Літоўскага і Рэчы Паспалітай ў XV–XVIII стагоддзях*, Мінск, 2008, p. 285–295.
- 7 Mečislovas Jučas, *Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė: istorijos bruožai*, Vilnius: Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai, Lietuvos dailės muziejus, 2013, p. 302–305; Gintautas Sliesoriūnas, Mindaugas Klovas, Elmantas Meilus, Aivas Ragauskas, Joli-

negalime nepastebėti ir kitos tendencijos, jog šio svarbaus įvykio kontekste neretai lieka užmiršti ar tiesiog užgožti ir kiti sociopolitinės ar socioekonominės istorijos epizodai. Istoriografijoje jau atkreiptas dėmesys į 1794 m. seimelių veiklos tyrimų akivaizdžią spragą⁸, kuri pastaruoju metu palaipsniui užpildoma⁹. Nors Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Vyriausiasis Tribunolas 1794 m. dėl prasidėjusio sukilimo jau nesusirinko, tačiau tribunoliniuose seimeliuose vyko deputatų rinkimų procesas¹⁰. 1794 m. įvyko dvi Vilniaus seimelio sesijos: vasario 5–7 d. vyko tribunolinis seimelis, o gegužės 5 d. – elekcinis seimelis¹¹. Šiame tyrime apsiribosime pirmąja sesija, tad šio straipsnio tikslas – atlikti vienos 1794 m. Vilniaus tribunolinio seimelio vasario 3–7 d. sesijos tyrimą: rekonstruoti jos eigą, identifikuoti svarbiausius sesijos dalyvius, atskleisti rinkimų eigą ir balsavimo procedūros specifiką. Šį tikslą pasiekti padės toli gražu ne visoms seimelių sesijoms būdingas šaltinių kompleksiškas, tačiau iš pastarųjų bene labiausiai išsiskiria šio seimelio sesijos dienoraštis.

Kadangi seimelio sesija skilo, tai abi konkuruojančios grupuotės, siekdamos įteisinti vykusių balsavimų ir išrinktus asmenis, turėjo ne tik parengti nutarimus (laudas) bei kitus dokumentus, bet ir juos įrašyti į teismų knygas. Tad seimelio

ta Sarcevičienė, Oksana Valionienė, *Vilniaus istorija*, I tomas: *XIII a. – 1795 m.*, Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2023, p. 442–444, 483.

- 8 Wojciech Kriegseisen, *Sejmiki Rzeczypospolitej szlacheckiej w XVII i XVIII wieku*, Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 1991, p. 270.
- 9 Išskirtini pastarojo meto Ramunės Šmigelskytės-Stukienės tyrimai, žr. Ramunė Šmigelskytė-Stukienė, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės naujųjų paviėtų seimelių vietos parinkimo ir įrengimo problema 1792–1794 metais, in: *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istorijos atodangos: profesoriaus Mečišlovo Jučo 90-mečio jubiliejui skirtas mokslinių straipsnių rinkinys*, sudarė Vydas Dolinskas, Rimvydas Petrauskas, Edmundas Rimša, Vilnius: Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai, 2016, p. 531–544; Eadem, Из истории парламентаризма в Речи Посполитой: сеймики Новоградского воеводства, 1794 г., in: *Балто-славянские исследования*, Москва: Институт славяноведения РАН, 2019, т. 20, p. 409–424; Eadem, Сеймики Гродненского воеводства в феврале 1794 г.: среди раздоров и интриг, in: *Парламентаризм у Вялікім Княстве Літоўскім у XVIII стагоддзі (Актуальныя праблемы гісторыі і культуры*, вып. 2), складальнікі: Андрэй Уладзіміравіч Мацук, Робертас Юргайціс, Мінск: Беларуская навука, 2020, p. 280–300; Eadem, Życie parlamentarne na Litwie w ostatnich latach istnienia Rzeczypospolitej: sejmiki lutowe 1794 roku w województwie brzesko-litewskim, in: *Unie międzypaństwowe, parlamentaryzm, samorządność: Studia z dziejów ustroju Rzeczypospolitej Obojga Narodów*, red. naukowa Waclaw Uruszczak, Zdzisław Noga, Michał Zwierzykowski, Krzysztof Fokt, Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 2020, p. 291–310.
- 10 Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Vyriausiojo Tribunolo 1794 m. deputatų sąrašuose vis dar esama nemažai spragų, plg. *Deputaci Trybunatu Głównego Wielkiego Księstwa Litewskiego 1697–1794: spis*, pod redakcją Andrzeja Rachuby, opracowali Andrzej Rachuba, Przemysław P. Romaniuk, Warszawa: Wydawnictwo DiG, 2004, p. 400–402; *Deputaci Trybunatu Głównego Wielkiego Księstwa Litewskiego 1582–1696: spis*, pod redakcją Andrzeja Rachuby, opracowali Henryk Lulewicz i Andrzej Rachuba, Warszawa: Wydawnictwo DiG, 2007, p. 423.
- 11 *Deputaci Trybunatu Głównego Wielkiego Księstwa Litewskiego 1697–1794*; Robertas Jurgaitis, *Nuo bajoriskiosios savivaldos iki parlamentarizmo*, p. 401–402.

nutarimų šiuo atveju turime net 6: Vilniaus žemės teismo knygoje 3 buvo įrašyti vasario 5 d.¹², o likę 3 – vasario 7 d.¹³ „Vėluojantys“ seimelio dalyviai ėmėsi ir ypatingų priemonių: į Vilniaus žemės teismo knygą pateikė įrašyti ir seimelio dienoraštį (24 puslapių)¹⁴, kuris atspindi tik pagrindinės seimelio sesijos eigą ir į akiratį nepatenka opozicinės grupuotės atskilusios sesijos aplinkybės. Kol kas apie šio seimelio dienoraštį galima pateikti tik pačią bendriausią charakteristiką. Pirmiausia krinta į akis gan detalus kiekvienos dienos seimelio eigos aprašymas (detaliausiai aprašomas pirmosios dienos posėdis), daugeliu atveju primenantis jau publikuotą 1817 m. Vilniaus gubernijos seimelio dienoraštį¹⁵. Savo išsamumu bent iš dalies šis dienoraštis primena ir seimo dienoraščius, nes perteikiamos seimelio dalyvių kalbos arba pristatomi bent jau svarbiausieji jų išsakyti argumentai. Beje, šio dienoraščio pabaigoje įsivėlė klaida (įrašyta *Dyaryusz Seymowych*)¹⁶ ir tik aukščiau pridėta dalelytė *ik* rodo, kad bajoriškoje sąmonėje šios institucinės sąsajos, matyt, buvo neatsitiktinės. Be to, ši smulkmena galėtų liudyti, jog išsamūs seimelių dienoraščiai vis dar buvo ne itin dažnas reiškinys¹⁷. Tai vienintelis žinomas

12 1794 m. vasario 4 d. Vilniaus seimelio lauda, Lietuvos valstybės istorijos archyvas (toliau – LVIA), f. 20, ap. 1, b. 39, l. 153–153v; 1794 m. vasario 4 d. Vilniaus seimelio lauda, *Ibid.*, l. 154–154v; 1794 m. vasario 4 d. Vilniaus seimelio lauda, *Ibid.*, l. 155–155v. Šias laudas įrašyti į Vilniaus žemės teismo knygą pateikė: Vilniaus vaivadijos žemės teismo teisėjas Dominikas Kaminski (*Dominik Kamiński*), Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės medžioklininkas Juozapas Korvinas Kosakovskis (*Józef Korwin Kossakowski*), Vilniaus vaivadijos žemės teismo teisėjai Vladislavas Šadurskis (*Władysław Szadurski*) ir Maksimilijonas Jazdovskis (*Maksymilian Jazdowski*), Tomas Marcinkevičius (*Tomasz Marcinkiewicz*), Antanas Gruževskis (*Antoni Grużewski*), ekspasiantynas Kanutas Seibutis Romanovičius (*Kanuty Seibutt Romanowicz*), eksdeputatas Karolis Seibutis Romanovičius (*Karol Seibutt Romanowicz*), Breslaujos paviato ekspasiantynas Augustinas Kadlubickis (*Augustin Kadlubicki*), Vilniaus vaivadijos pilies teismo eksteisėjas Pilypas Gurskis (*Filip Górski*), valdovo šambelionas Jeronimas Švykovskis (*Hieronim Szwykowski*), ekspasiantynas Petras Gurskis (*Piotr Górski*).

13 1794 m. vasario 4 d. Vilniaus seimelio lauda, LVIA, f. 20, ap. 1, b. 39, l. 192–193v; 1794 m. vasario 5 d. Vilniaus seimelio lauda, *Ibid.*, l. 188–189v; 1794 m. vasario 5 d. Vilniaus seimelio lauda, *Ibid.*, l. 190–191v. Šias laudas įrašyti į Vilniaus žemės teismo knygą pateikė: Vilniaus vaivadijos pakamaris ir seimelio direktorius Kristupas Giedraitis (*Krzysztof Giedroyc*) ir seimelyje išrinkti asesoriai: Minsko seniūnas Mykolas Bžostovskis (*Michał Brzostowski*), Vilniaus vaivadijos žemės teismo teisėjas Tadas Korsakas (*Tadeusz Korsak*), Vilniaus vaivadijos pastalininkis Ignotas Bronicas (*Ignacy Broniec*), Jonas Nepomukas Horainas (*Jan Nepomucen Horain*), Vilniaus vaivadijos kamarininkas Ignotas Zajanczkovskis (*Ignacy Zajączkowski*) bei Kurlmelėnų seniūnas Martynas Mančynskis (*Marcin Maczyński*).

14 1794 m. vasario 3–7 d. Vilniaus tribunolinio seimelio dienoraštis, LVIA, f. 20, ap. 1, b. 39, l. 176–187v. Šį seimelio dienoraštį į Vilniaus žemės teismo knygą vasario 7 d. įrašyti pateikė seimelio direktorius Kristupas Giedraitis su asesoriais.

15 Tamara Bairašauskaitė, *Lietuvos bajorų savivalda XIX a. pirmojoje pusėje*, Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2003, p. 275–314.

16 1794 m. vasario 3–7 d. Vilniaus tribunolinio seimelio dienoraštis, LVIA, f. 20, ap. 1, b. 39, l. 187.

17 Kol kas publikuota tik keletas trumpų reliacinio pobūdžio XVIII a. Kauno seimelio dienoraščių, žr. *Akta sejmiku kowieńskiego z lat 1733–1795*, wydala Monika Jusupović, Warszawa: Instytut Historii PAN Wydawnictwo Neriton, 2019, p. 138–139, 270, 291–293.

XVIII a. Vilniaus seimelio dienoraštis, įrašytas į teismų knygas¹⁸. Pridėję dar į Vilniaus žemės teismo knygą įrašytų balsavimų rezultatų ir balsavusiųjų sąrašų aktus¹⁹, protestus²⁰, seimelio maršalo paaiškinimus²¹, kaip tik ir turime išsamesnio tyrimo vertą vienos seimelio sesijos šaltinių bazę.

Aktualūs ir terminijos vartojimo kontekstai²². Straipsnyje vartojamas istoriografijoje nusistovintis tribunolinių seimelių pavadinimas²³, Vilniaus seimelio vasario 3–7 d. vykusių posėdžių visuma vadinama sesija.

Vilniaus seimelio sesijos atidarymas ir jos skilimas

Vilniaus vaivadijos bajorija į tribunolinį seimelį susirinko 1794 m. vasario 3 d. tradicinėje vietoje – Vilniaus Žemutinės pilies teritorijoje „įprastoje susirinkimų vietoje pilies [teismo] salėje“²⁴. Seimelio sesiją atidarė Vilniaus vaivadijos pakamaris Kristupas

- 18 Žinomi ir kitų Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės seimelių dienoraščiai, aktuoti teismų knygoje, žr. 1790 m. vasario 8–9 d. Smolensko seimelio dienoraštis, LVIA, f. 334, ap. 1, b. 4, l. 457–457v; 1792 m. Merkinės seimelio dienoraštis, LVIA, f. 188, ap. 1, b. 2, l. 2–9v.
- 19 1794 m. vasario 4 d. Vilniaus seimelio dalyvių, balsavusių už Mykolą Bielinskį, sąrašas ir balsavimų rezultatų suvestinė (originalus pavadinimas „Aktykacya listy czy rejestru obywatelów wotujących na sejmikach województwa wileńskiego“), LVIA, f. 20, ap. 1, b. 39, l. 194–197; 1794 m. vasario 5 d. Vilniaus seimelio dalyvių, balsavusių už Antaną Lachnickį, sąrašas ir balsavimų rezultatų suvestinė, *Ibid.*, l. 198–201v. Šiuos dokumentus į Vilniaus žemės teismo knygą įrašyti vasario 7 d. pateikė seimelio direktorius K. Giedraitis ir asesoriai.
- 20 1794 m. vasario 5 d. į Vilniaus žemės teismo knygą įrašyti prieš Vilniaus seimelį nukreiptą protestą (lenk. *akt protestacyi*) pateikė Vilniaus vaivadijos medžioklininkas Juozapas Korvinas Kosakovskis (*Józef Korwin Kossakowski*), Dominikas Kaminskis (*Dominik Kamiński*), Vilniaus žemės teismo teisėjai Vladislavas Šadurskis (*Władysław Szadurski*) ir Maksimilijonas Jazdovskis (*Maximilian Jazdowski*), Vilniaus vaivadijos pateisėjis Tomas Marcinkevičius (*Tomasz Marcinkiewicz*), Vilniaus pilies teismo eksteisėjas Pilypas Gorskis (*Filip Gorski*), Vilniaus vaivadijos malkininkas Antanas Gruzevskis (*Antoni Gruzewski*), Vilniaus vaivadijos paraktininkis Kanutas Romanovičius (*Kanut Romanowicz*), Vilniaus vaivadijos eksdeputatas Karolis Romanovičius (*Karol Romanowicz*), ekspasiuntinys Petras Gurskis (*Piotr Górski*), ekspasiuntinys Jeronimas Šykovskis (*Hieronim Szwykowski*), Augustinas Kadlubickis (*Augustyn Kadlubicki*), žr. 1794 m. vasario 5 d. Vilniaus vaivadijos bajorijos protestas, LVIA, f. 20, ap. 1, b. 39, l. 147–152v. Vasario 7 d. buvo aktuotas dar vienas protestas, žr. 1794 m. vasario 4 d. Vilniaus vaivadijos bajorijos protestas, *Ibid.*, l. 210–211v.
- 21 Žinomi 8 į Vilniaus žemės teismo knygą įrašyti su Vilniaus tribunolinio seimelio aplinkybėmis susiję paaiškinamieji raštai, kurie įvardijami gan įvairiai (lenk. *akt rezolucyj, akt pisma objeckji, akt pisma oświadczejące*), žr. 1794 m. vasario 7 d. Vilniaus vaivadijos pakamario Kristupo Giedraičio paaiškinamieji raštai, LVIA, f. 20, ap. 1, b. 39, l. 202–209.
- 22 Apie istoriografijoje egzistuojančią tribunolinių seimelių pavadinimų įvairovę ir būtinybę ieškoti bendresnės sistemos žr. Jurgaitis Robertas, *Nuo bajoriškosios savivaldos iki parlamentarizmo*, p. 44–45.
- 23 Adam Stankevič, *Lietuvos Vyrniausiojo Tribunolo veikla XVIII amžiaus antroje pusėje*, p. 20. Dalyje seimelio sesijos nutarimų įvardijama kaip „na sejmik po gromniczny deputacki“, žr. 1794 m. vasario 4 d. Vilniaus seimelio lauda, LVIA, f. 20, ap. 1, b. 39, l. 153; 1794 m. vasario 4 d. Vilniaus seimelio lauda, *Ibid.*, l. 154.
- 24 „Za zebraniem się na miejsce obrad do zamku J[ego]o Kr[ólewskiej] M[ość]ci miasta Wilna i sali zamkowej zwyklego obrad miejsca“, 1794 m. vasario 3–7 d. Vilniaus tribunolinio seimelio dienoraštis, LVIA, f. 20, ap. 1, b. 39, l. 176. Vilniaus seimelio sesijos XVIII a. tradiciškai vykdavo Pilies vartuose, kur posėdžiaudavo Vilniaus vaivadijos pilies ir žemės teismai, kitos bajoriškosios savivaldos institucijos, žr. Jurgaitis Robertas, *Nuo bajoriškosios savivaldos iki parlamentarizmo*, p. 85–98.

Giedraitis. Netrukus pristatytas Nuolatinės tarybos universalas, skirtas seimeliui sušaukti, ir prie jo pridėtas 1793 m. Gardino seime priimtas Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės seimelių įstatymas²⁵. Vilniaus vaivadijos bajorijos laukė atsakingas darbas – ne tik deputatų į Vyriausiąjį Tribunolą išrinkimas, Vilniaus vaivadijos civilinės-karinės tvarkos komisijos²⁶ komisarų korpuso suformavimas, bet ir kiti darbai. 1793 m. Gardino seime buvo priimta konstitucija, numačiusi Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Vyriausiojo Tribunolo raštininko rinkimus tribunoliniuose seimeliuose, pagal vaivadijų rangą pirmiausia jis turėjo būti renkamas iš Vilniaus vaivadijos²⁷.

Jau pirmąją dieną pradėti siūlyti kandidatai į įvairias pareigybes. Po daugelio siūlymų seimelio direktorius K. Giedraitis perskaitė kandidatų sąrašus. Į Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Vyriausiojo Tribunolo deputatus buvo pasiūlyti 6 kandidatai: Vilniaus žemės teismo teisėjas Ignotas Geraltas Tovianskis, Vilniaus vaivadijos stalininkas Martynas Giedraitis, Vilniaus pavaivadis Kasparas Čyžas, Vilniaus vaivadijos pilies teismo raštininkas Antanas Dyzmas Lachnickis, Vilniaus vaivadijos malkininkas Antanas Gruževskis, valdovo šambelionas Mykolas Bielinskis. Į Vyriausiojo Tribunolo raštininko pareigas pasiūlyti 4 kandidatai: Vilniaus pilies teismo teisėjas Kristupas Kozielas, Vilniaus žemės teismo aktų raštininkas Ksaveras Juraha Giedraitis, Vilniaus vaivadijos medžioklininkas Ferdinandas Kontrimas ir Vaitiešiūnų seniūnas Pranciškus Michalovskis. Tačiau po šio sąrašo paskelbimo prasidėjo ilgai užtrukusios diskusijos dėl kelių asmenų kandidatavimo teisėtumo. Pavyzdžiui, J. Piotrovskis savo kalboje pabrėžė, kad A. D. Lachnickis buvo įrašytas į miestiečių knygas ir tapo Vilniaus miesto viceprezidentu, o tokiu atveju, pasak minėtojo asmens, užimti Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Vyriausiojo Tribunolo deputato pareigas draudžiama. A. D. Lachnickis atsikirtinėdamas ne tik rėmėsi 1793 m. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės seimelių įstatymu, bet ir jį citavo, be to, tvirtino, kad į miestiečių knygas neįsirašė, o nepriėmus miestiečių teisių niekas anuomet nedraudė užimti viceprezidento pareigas²⁸. Buvo keliamas klausimas ir dėl kandidato į Vyriausiojo Tribunolo raštininko pareigas Vilniaus vaivadijos medžioklininko F. Kontrimo galimybių užimti šias pareigas.

25 Ši Seimo konstitucija buvo priimta 1793 m. lapkričio 23 d., žr. Sejmiki W. Ks. Litewskiego, *Volumina legum* (toliau – VL), t. X: *Konstytucje sejmu Grodzieńskiego z 1793 roku*, wyd. Zdzisław Kaczmarczyk, Poznań: Nakładem Poznańskiego towarzystwa przyjaciół nauk z zasilkiem Ministerstwa szkolnictwa wyższego i Polskiej Akademii nauk, 1952, p. 127–136.

26 1794 m. sukilimo laikotarpiu šios komisijos vadintos tvarkomosiomis (lenk. *Komisje Porządkowe*), žr. Eduardas Brusokas, Liudas Glemža, Vilniaus savivaldos struktūra ir organizacija po Ketverių metų seimo miestų reformos (1792, 1794 m.), in: *Lietuvos istorijos metraštis. 2008 metai*, 2009, t. 1 p. 58; Ramunė Šmigelskytė-Stukienė, Eduardas Brusokas, Liudas Glemža, Robertas Jurgaitis, Valdas Rakutis, *Modernios administracijos tapimas Lietuvoje: valstybės institucijų vaida 1764–1794 metais: kolektyvinė monografija*, Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2014, p. 581–586.

27 Trybunał Główny ziemski W. Ks. Litewskiego, VL, t. X, p. 280; Adam Stankevič, *Lietuvos Vyriausiojo Tribunolo veikla XVIII amžiaus antroje pusėje*, p. 180.

28 A. D. Lachnickis Vilniaus miesto viceprezidentu tapo 1792 m. balandžio 14 d., žr. Liudas Glemža, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės bajorijos požiūris į miestų problemą Ketverių metų seimo laikais (1788–1792), in: *Lietuvos istorijos metraštis. 2001 metai*, 2002, t. 1, p. 68.

Pastebėta, kad į žemionių (žemininkų) knygas įrašytas Videniškių parapijoje šis neturi jokios posesijos, o ją turi tik žmona. Šią problemą iškėlė Tadas Sirvydas, žemionių (žemininkų) knygose priskirtas Videniškių parapijai ir, matyt, gerai žinojęs šią situaciją. Lietuvos kariuomenės pulkininkas Augustinas Kadlubickis, ginčydamas F. Kontrimo kandidatavimo teisėtumą, netgi skaitė 1793 m. Seimelių įstatymo paragrafus, skirtus kandidatavimui aptarti. Tad jau nuo pirmosios dienos užvirė karštos diskusijos.

Protestuojant prieš asesorių rinkimo rezultatus, seimelio sesija skilo, dalis seimelio dalyvių atsiskyrė. Atskilusiai seimelio sesijai, kuri vyko vasario 4 d., pirmininkavo Vilniaus vaivadijos žemės teismo teisėjas Domininkas Kaminskis. Vasario 5 d. šioje sesijoje priimti nutarimai jau buvo įrašyti į Vilniaus žemės teismo knygą. Tiesa, ne itin aišku, ar buvo išrinkti asesoriai, nes šio seimelio dokumentuose nė vienas iš dalyvių taip neįvardijamas. Tačiau žinomi šio antrojo seimelio posėdžio dalyviai: Lietuvos medžioklininkas Juozapas Korvinas Kosakovskis, Vilniaus žemės teismo teisėjai Vladislovas Šadurskis ir Maksimilijonas Jazdovskis, Tomas Marcinkevičius, Antanas Gruževskis, ekspasiuntinys Kanutas Seibutis Romanovičius, eksdeputatas Karolis Seibutis Romanovičius, Breslaujos pavieto ekspasiuntinys Augustinas Kadlubickis, Vilniaus vaivadijos pilies teismo eksteisėjas Pilypas Gurskis, valdovo šambelionas Jeronimas Švykovskis, ekspasiuntinys Petras Gorskis. Šie asmenys dalyvavo įrašant antrojo seimelio laudas į Vilniaus žemės teismo knygą, tad galima spėti, jog net ir formalus asesorių neišrinkimo atveju bent jau dalis jų sudarė vadovaujančių skilusio seimelio posėdžiui branduolį.

Opozicinėje seimelio sesijoje pagrindinis darbas buvo atliktas jau vasario 4 d. Vyriausiojo Tribunolo raštininku vienbalsiai buvo išrinktas Vilniaus vaivadijos medžioklininkas Ferdinandas Kontrimas²⁹, dėl kurio kandidatavimo dar vasario 3 d. kilo audringos diskusijos, o Vilniaus vaivadijos civilinės karinės tvarkos komisijos komisarais – 9 asmenys: eksdeputatas Karolis Romanovičius, konfederacijos eksgeneraliteto tarėjas Juozapas Švykovskis, Antanas Strachovskis, valdovo šambelionas Ignatas Čaikovskis, Urbanas Jazdovskis, Vilniaus vaivadijos tiltininkas Vincentas Gruževskis, valdovo šambelionas Šimanskis, Petras Kosakovskis, rotmistras ir konfederacijos eksregentas Juozapas Siesickis. Iš minėtų pavardžių galima pateikti ir trumpą, bet informatyvų šio „opozicinio“ seimelio apibūdinimą. Tai Kosakovskių šalininkai, siekiantys pabrėžti sąsajas su Targovicos konfederacija, arba 1792 m. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės generaline konfederacija³⁰. Kosakovskiams, turėjusiems teisminių problemų dar iš Targovicos

29 1794 m. vasario 4 d. Vilniaus seimelio lauda, LVIA, f. 20, ap. 1, b. 39, l. 154–154v.

30 Didesnės dalies atskilusios opozicinės seimelio sesijos dalyvių sąsajos su 1792 m. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės generaline konfederacija buvo akivaizdžios, nes vietinėse konfederacijose vykdytos įvairios pareigos: generaliteto tarėjų (Smolensko pilies raštininkas Juozapas Švykovskis (Smolensko vaivadija), Vilniaus žemės teisėjas Vladislovas Šadurskis (Ukmergės pavietas), Augustinas Kadlubickis ir Petras Kosakovskis (Livonijos) ir kt.), tarėjų (Pilypas Gurs-

konfederacijos laikų, šie tribunoliniai seimeliai buvo strategiškai svarbūs ir visoje Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje jie siekė sau palankių deputatų išrinkimo³¹. Naujaisi tyrimai atskleidžia, jog dalyje Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės tribunolinių seimelių (Valkavisko, Sokulkos ir kt.) Kosakovskių remiamiems šalininkams pavyko perimti iniciatyvą³². Kokio palaikymo sulaukta atskilusioje Vilniaus tribunolinio seimelio sesijoje, atskleidžia 1794 m. vasario 5 d. protestas, kurį pasirašė mažiausiai 227 asmenys³³. Tiesa, net apie pusę šių pavardžių padėti trys kryžiuokai ir tai liudija, jog šios opozicinės grupuotės orbitoje galėjo sukintis nemaža dalis plikbajorių. Tik išsamesni tyrimai galėtų atskleisti, ar visi jie buvo Vilniaus pavieto indigenai. Tačiau akivaizdu, jog opozicinei grupuotei taip ir nepavyko suburti gausnesnio šalininkų rato ir perimti iniciatyvos.

Vadovavimas seimelio posėdžiams

Apie seimelio sesijos posėdžių trukmę disponuojami šaltiniai pateikia nedaug informacijos. Reikėtų prisiminti 1791 m. ir 1793 m. seimelių įstatymus³⁴, kuriuose buvo aiškiai reglamentuota, kad sesija turi prasidėti 9 val. ryte ir baigtis 15 val. ir tik išimtiniais atvejais (jeigu užsitęsė balsavimas) galima tęsti ir ilgiau. Žinome, jog pirmąją Vilniaus tribunolinio seimelio dieną, vasario 3 d., darbas vyko gana įtemtai, prasidėjo greičiausiai punktualiai 9 val., o balsavimai užsitęsė iki 16 valandos. Vasario 4 d. tribunolinis seimelis darbą taip pat pradėjo 9 val. ryte. Galima pastebėti, jog nuo seimelių įstatymuose numatyto reglamento nukrypta minimaliai. Ir tai tik pagrindinės seimelio sesijos trukmės duomenys, tuo tarpu apie atskilusios seimelio sesijos pradžią ir pabaigą iš disponuojamų šaltinių nieko nesužinome. Apskritai galima pasakyti, jog posėdžių pradžia ir pabaiga, t. y. konkrečios seimelio sesijos veiklos valandos, oficialaus pobūdžio šaltiniuose fiksuojamos gan retai.

kis (Vilniaus vaivadija) ir kt.), raštininkų (Vilniaus vaivadijos medžioklininkas Ferdinandas Kontrimas (Vilniaus vaivadija) ir kt.), žr. Ramunė Šmigelskytė-Stukienė, *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės konfederacijos susidarymas ir veikla 1792–1793 metais*, Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2003, p. 73, 267, 290–291, 318–319, 324–325, 330–331.

31 Vydas Dolinskas, *Simonas Kosakovskis: politinė ir karinė veikla Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje 1763–1794*, Vilnius: Vaga, 2003, p. 726.

32 Рамуне Шмигельските-Стукене, Сеймики Гродненского воеводства в феврале 1794 г., p. 298.

33 1794 m. vasario 5 d. Vilniaus vaivadijos bajorijos protestas, LVIA, f. 20, ap. 1, b. 39, l. 151–152v.

34 1791 m. ir 1793 m. seimelių įstatymų detalesnę analizę žr. Robertas Jurgaitis, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės seimelių veiklos reglamentavimo pokyčiai XVIII a. pabaigoje: 1791 m. ir 1793 m. seimelių įstatymų lyginamoji analizė, in: *Praeities pėdsakais. Skiriama profesoriaus daktaro Ziganto Kiaupos 65-mečiui*, Vilnius, 2007, p. 313–336; Andrzej B. Zakrzewski, Sejmiki litewskie epoki Sejmu Wielkiego: między tradycją a innowacją?, in: *XVIII amžiaus studijos*, t. 1: *Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė: tarp tradicijų ir naujovių*, sudarė Ramunė Šmigelskytė-Stukienė, Vilnius, 2014, p. 54–75.

Jau pirmąją seimelio dieną posėdžiams pirmininkavo Vilniaus vaivadijos pakamaris K. Giedraitis, kuris jau buvo sukaupęs gana solidžią pirmininkavimo Vilniaus seimelio sesijoms patirtį³⁵. Šis asmuo tęsė pirmininkavimą ir toliau pagrindinei seimelio sesijai jau po įvykusio skilimo. Skilusiam ir sąlygiškai vadinamam antrajam opoziciniam seimeliui pirmininkavo Vilniaus vaivadijos žemės teismo teisėjas D. Kaminskis. Tiesa, ne itin aišku, ar buvo išrinkti šios seimelio sesijos asesoriai, nes šio seimelio dokumentuose nė vienas iš dalyvių taip neįvardijamas.

Grįžtant prie pagrindinės seimelio sesijos darbo akivaizdu, jog čia nors ir po ilgų diskusijų ir V. Šadurskio protestų jau pirmąją dieną, t. y. vasario 3 d., išrinkti 6 asesoriai³⁶, talkinę pirmininkaujančiam. Asesoriais išrinkti Minsko seniūnas Mykolas Bžostovskis, Vilniaus žemės teismo teisėjas Tadas Korsakas, Vilniaus vaivadijos pastalininkis Ignatas Bronicas, Jonas Nepomukas Horainas, Vilniaus vaivadijos kamarininkas Ignatas Zajančkovskis bei Kurmelėnų seniūnas Martynas Mančynskis. Nors paskutinytis šaltiniuose šmėsteli gerokai rečiau nei 5 pirmieji, tačiau ypač išskirtini 4 asesoriai. Tiesa, nežinome, kurie iš minėtųjų asmenų buvo (neatmestina tikimybė, jog galėjo keistis) tie 4 „išrinktieji“, tačiau iš seimelio dienoraščio sužinome, jog jiems teko nemažas krūvis. Balsavimo metu balsuojant už kiekvieną kandidatą 4 lapuose fiksavo visų asmenų pavardes, balsavimo rezultatus ir pan. Kadangi darbo buvo išties nemažai, o kai kurias procedūras reikėjo atlikti viešai, galimas dalykas buvo ir tam tikras darbo pasidalijimas. Beje, tai patvirtina seimelio dienoraštyje užfiksuota informacija. Aiškėja, kad J. N. Horainas, disponuodamas pateiktais išrašais iš žemininkų knygos, kvietė balsuoti, M. Bžostovskis skaičiavo einančiuosius balsuoti, o T. Korsakas, I. Bronicas, I. Zajančkovskis, M. Mančynskis fiksavo pasiruošusiųjų balsuoti pavardes, užimamas pareigas ir pan. Šio eiliškumo buvo laikomasi ir asmeniškai kviečiama pagal parapijas. Tad apibendrinant galima teigti, jog didžiausias vadovavimo seimelio posėdžiams krūvis pagrindinėje seimelio sesijoje teko 7 asmenims.

Seimelio dalyviai ir balsavimų peripetijos

Išsamiausią vaizdą apie seimelio dalyvius – tiek apie jų bendrą skaičių, tiek apie atskirus asmenis – pirmiausia leidžia susidaryti balsavimų rezultatai. Suvestiniai balsavimų

35 1773–1792 m. laikotarpiu Vilniaus seimelio veikloje fiksuotini dar mažiausiai 7 K. Giedraičio direktoriavimo seimelio posėdžiams atvejai, žr. Jurgaitis Robertas, *Nuo bajoriškiosios savivaldos iki parlamentarizmo*, p. 391–400.

36 6 asesorių išrinkimą numatė 1791 m. ir 1793 m. seimelių įstatymai, *VL*, t. IX: *Przedruk zbioru praw staraniem XX. Pijarow w Warszawie, od roku 1732 do 1782, wydane*, Kraków: Wydawnictwo komisji prawniczej Akademii Umiejętności w Krakowie (z funduszu Ś. P. Ks. Adama Jakubowskiego), 1889, p. 235. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės seimelių veiklos praktikoje asesoriai pastebimi nuo 1764 m., žr. Ramunė Šmigelskytė-Stukienė, Eduardas Brusokas, Liudas Glemža, Robertas Jurgaitis, Valdas Rakutis, *Modernios administracijos tapsmas Lietuvoje*, p. 518–519.

rezultatai, žinant balsavimo procedūros specifiką, itin patikimas šaltinis, nustatant bendrą dalyvių skaičių³⁷. Tačiau verta pabrėžti, jog disponuojame tik pagrindinėje seimelio sesijoje vykusių balsavimų duomenimis, tuo tarpu atskilusioje seimelio sesijoje visi asmenys buvo išrinkti vienbalsiai. Tam įtakos greičiausiai turėjo opozicinės sesijos aplinkybės, nes atskilusiame seimelyje susirinko tai pačiai politinei grupei priklausę dalyviai, todėl priimti sprendimus ir susitarti buvo daug paprasčiau.

Disponuojami balsavimų rezultatai rodo, jog vasario 4 d. balsavime dalyvavo 241, o vasario 5 d. 246 seimelio dalyviai (žr. lentelę). Tačiau problema – ne tik 5 balsų skirtumas, akivaizdu, jog vyko ir tam tikras seimelio dalyvių „judėjimas“, t. y. kai seimelio sesija užtrukdavo ne vieną ar dvi dienas, ne visi seimelio dalyviai kruopščiai išsėdėdavo posėdžiuose. Tačiau bandydami maksimaliai suregistruoti visus bent trumpam į pagrindinę seimelio sesiją užklydusius asmenis, susiduriame su tam tikromis problemomis. Galime konstatuoti, jog pagrindinėje seimelio sesijoje dalyvavo 272 asmenys, tokį skaičių įgalina nustatyti išsamūs balsavusiųjų sąrašai ir jų sutapimų analizė.

Galusiai įvertinę Vilniaus tribunolinio seimelio veiklos aplinkybes ir trukmę – sesija prasidėjo vasario 3 d. (šiuo metu galėjo dar ne visi atvykti), o baigėsi vasario 7 d. (šiuo metu dalis seimelio dalyvių jau galėjo išvykti), galime teigti, kad pagrindinės seimelio sesijos posėdžiuose vidutiniškai dalyvavo apie 250 asmenų. Iš protestų žinoma ir atskilusios opozicinės sesijos galimas dalyvių skaičius, kuris vasario 4 d. galėjo siekti 227 asmenis. Tad pradinis Vilniaus tribunolinio seimelio sesijos dalyvių skaičius dar iki skylant seimeliui galėjo siekti net 470 asmenų.

Lentelė. 1794 m. vasario 4–5 d. Vilniaus tribunolinio seimelio balsavusiųjų skaičiaus pasiskirstymas pagal parapijas³⁸

Nr.	Parapija	Balsavusiųjų vasario 4 d. skaičius	Balsavusiųjų vasario 5 d. skaičius
1.	Antakalnio	1	1
2.	Astravo	1	1
3.	Boguslavo	8	7
4.	Bistryčios	3	6
5.	Čiudeniškių	6	5
6.	Dubingių	11	9
7.	Dūkšto	4	3
8.	Giedraičių	11	14
9.	Gelvonų	–	1
10.	Gervėčių	1	–

37 Jurgaitis Robertas, *Nuo bajoriškosios savivaldos iki parlamentarizmo*, p. 161–162.

38 Lentelė sudaryta pagal: LVIA, f. 20, ap. 1, b. 39, l. 194–197, 198–201v.

11.	Glitiškių	1	1
12.	Joniškio	16	14
13.	Inturkės	36	31
14.	Kernavės	5	5
15.	Lavoriškių	1	1
16.	Molėtų	8	9
17.	Medininkų	9	9
18.	Musninkų	15	15
19.	Pabaisko	17	17
20.	Paberžės	6	4
21.	Rudaminos	1	1
22.	Rukainių	2	1
23.	Salininkų	5	15
24.	Sudervės	–	1
25.	Šešuolių	5	5
26.	Šumsko	1	1
27.	Širvintų	4	4
28.	Turgelių	8	12
29.	Upninkų	5	5
30.	Varnionių	3	3
31.	Verkių	5	5
32.	Videniškių	9	9
33.	Nepriskirti jokiai parapijai	33	31
	Iš viso	241	246

Išlikę seimelio dokumentai leidžia kiek detaliau pažvelgti ir į balsavimo procedūrų specifiką. Tad pagrindinėje seimelio sesijoje vasario 4 d. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Vyriausiojo Tribunolo deputatų rinkimai prasidėjo nuo detalesnio kandidatų aptarimo. Pirmiausia pristatytas M. Bielinskis, atskleistos jo sąsajos su Targovicos konfederacija. Tačiau perėjus prie kitų kandidatų, A. Gruževskis, M. Giedraitis, I. G. Tovianskis ir K. Čyžas atsisakė nuo kandidatavimo ir apie tai informavo raštu. Beje, šie asmenys atsisakė kandidatuoti antrojo kandidato A. D. Lachnickio naudai. Tad kaip galutinis variantas liko du kandidatai – M. Bielinskis ir A. D. Lachnickis. vasario 4 d. pasibaigus balsavimui paaiškėjo, kad už valdovo šambelioną M. Bielinskį iš viso balsavo 241 seimelio dalyvis³⁹. Kiek žinome iš balsavimų rezultatų suvestinės, 23 pasisakė „už“ (*affirmative*), o didesnioji dauguma 218 „prieš“ (*negative*). Beje, M. Bielinskio konkurentui A. D. Lachnickiui nebuvo leista balsuoti, motyvuojant tuo, jog jis pavėlavo. Kadangi balsavimas baigėsi tik

39 1794 m. vasario 4 d. Vilniaus seimelio dalyvių, balsavusių už M. Bielinskį, sąrašas ir balsavimų rezultatų suvestinė, LVIA, f. 20, ap. 1, b. 39, l. 194–197.

16 val., posėdį tęsti nutarta jau tik kitą dieną. Vasario 5 d. iš pat ryto jau vyko balsavimas už kitą kandidatą – Ukmergės pavieto stalininką A. D. Lachnickį. Iš 246 tą dieną balsavusių dalyvių 237 pasisakė už šią kandidatūrą, o 9 prieš⁴⁰. Tad A. D. Lachnickis ir buvo išrinktas deputatu į Vyriausiąjį Tribunolą⁴¹. Savaiame suprantama, dėl slapto balsavimo identifikuoti, už kurį kandidatą balsavo kiekvienas seimelio dalyvis, tiesiog neįmanoma. Disponuojami duomenys atskleidžia, ir iš kokių parapijų seimelio dalyviai atvyko, todėl išskirtinas ne tik bendras 32 parapijų skaičius ir aktyviausiai atstovautos parapijos. Gausiausiai į seimelį atvyko iš Inturkės (iki 36 dalyvių), Pabaisko (17), Jonišio (iki 16), Musninkų (15), Salininkų (iki 15), Giedraičių (iki 14) parapijų, mažiausiai (tik po 1) iš Antakalnio, Astravo, Gelvonų, Gervėčių, Glitiškių, Lavoriškių, Rudaminos, Sudervės, Šumsko parapijų.

Įdomi ir balsų skaičiavimo procedūra, kurią atliko asesoriai viešai (lenk. *kal-kule publicznie*). Pirmiausia iš urnos buvo išimama viena dėžutė ir suskaičiuojami balsai „už“. Po to išimama kita dėžutė ir suskaičiuojami balsai „prieš“. Visa tai buvo daroma visų seimelio dalyvių akivaizdoje. Tai leidžia suprasti, jog balsavimo urna turėjusi dvi angas, į vieną buvo metami vienos rūšies, į kitą kitos rūšies balsai.

Kiti balsavimai vyko daug paprasčiau, viskas buvo išrinkta bendru sutarimu vienbalsiai. Renkant Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Vyriausiojo Tribunolo raštininką, nors ir buvo iš pradžių pasiūlyti 4 kandidatai, tačiau vasario 5 d., pradėjus svarstyti visas kandidatūras, Vilniaus vaivadijos medžioklininkas F. Kontrimas, matyt, dėl vasario 3 d. iškilusių aplinkybių buvo pašalintas, o Vilniaus vaivadijos pilies teismo teisėjas K. Kozielas, Vilniaus vaivadijos žemionių aktų raštininkas K. J. Giedraitis atsiėmė savo kandidatūras. Tad liko tik vienintelis kandidatas – Vaitiešiūnų seniūnas P. Michalovskis. Tad praktiškai išsprendus šią situaciją dar iki balsavimų galutinis rezultatas tapo nuspėjamas, vienbalsiai į minėtas pareigas ir buvo išrinktas P. Michalovskis⁴².

Vasario 6 d. analogiškai vyko ir Vilniaus vaivadijos civilinės-karinės tvarkos komisijos komisarų rinkimai, tačiau bent jau šio posėdžio pradžioje buvo nepanašų, jog viskas pasibaigs be rimtesnės kovos. Buvo iškelta net 18 kandidatų (eksdeputatas ir petihorų pulko leitenantas Mikalojus Pomarnackis, Livonijos taurininkas Ignotas Balinskis, Ašmenos kamarininkas Antanas Streckis, valdovo šambelionas Kazimieras Mančynskis, Rodūnios seniūnas Adomas Tovianskis, rotmistras Tadas Hrinevičius, valdovo šambelionas Justinas Daunoravičius, eksdeputatas Tadas Savickis, valdovo šambelionas Karolis Maleckis, Danielius Paškevičius, pilies teismo teisėjas Juozapas Kozielas, Vilniaus vaivadijos pastalininkaitis Martynas

40 1794 m. vasario 5 d. Vilniaus seimelio dalyvių, balsavusių už A. D. Lachnickį, sąrašas ir balsavimų rezultatų suvestinė, *Ibid.*, l. 198–201v.

41 Leonid Żytkowicz, Lachnicki Antoni, *Polski Słownik Biograficzny*, t. XVI, Wrocław–Warszawa–Kraków: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1971, p. 395; *Deputaci Trybunału Głównego Wielkiego Księstwa Litewskiego 1582–1696*, p. 423.

42 1794 m. vasario 5 d. Vilniaus seimelio lauda, LVIA, f. 20, ap. 1, b. 39, l. 190–191.

Šumskis, valdovo šambelionas Tadas Narkevičius, Vladislovas Šventožeckis, Vilniaus vaivadijos kamarininkas Martynas Volskis, Vilniaus vaivadijos išdininkas Juozapas Plevaka, Mscislavo medžioklininkas Juozapas Čarnovskis, Ukmergės statybininkas Stanislovas Boika), o su miestiečiams atstovaujančiu ir posesiją turinčiu (lenk. *ze stanu miejskiego osobę posesiej ziemską mającej*) Antanu Trappa – 19. Tačiau seimelio direktoriui atkreipus dėmesį, kad gali būti išrinkti tik 9 komisari, bei paraginus asesoriams, keletas kandidatų atsiėmė savo kandidatūras ir apie tai raštiškai informavo seimelio vadovybę⁴³. Skaitant galutinį kandidatų sąrašą nuo bajorijos luomo jų liko tik 9: buvęs Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Vyriausiojo Tribunolo deputatas ir petihorų pulko leitenantas Mikalojus Pomornackis, Livonijos taurininkas Ignotas Balinskis, Ašmenos pavieto kamarininkas Antanas Streckis, Rodūnios seniūnas Adomas Tovianskis, valdovo šambelionas Karolis Maleckis, Danielius Paškevičius, Vilniaus pilies teismo teisėjas Juozapas Kozielas, Mscislavo medžioklininkas Juozapas Čarnovskis, Ukmergės pavieto statybininkas Stanislovas Boika. Nuo miestiečių (lenk. *stanu miejskiego szlacheckiego*) pasiūlytas vienintelis kandidatas Vilniaus pilietis Antanas Trappa. Po 3 kiekvienam iš kandidatų užduotų klausimų visi vienbalsiai buvo išrinkti. Nors procedūra buvo gana paprasta ir visiems suprantama, bet ir čia galima išžvelgti tam tikrą specifiką. Perfrazuojant galima sakyti, jog atskirai rinkti „grynakraujai“ ir „miestietiškieji“ bajorai. Galiausiai išrinkus minėtus Vilniaus vaivadijos civilinės-karinės tvarkos komisijos komisarus, kaip fiksuojama seimelio dienoraštyje, buvo nustatytos šešios jų veiklos kadencijos⁴⁴, vienas komisaras, rotuodamasis su kitais, turėjo dirbti dviejose iš jų.

Apibendrinimas

1794 m. vasario 3–7 d. vykusio Vilniaus tribunolinio seimelio veiklos kontekstas atskleidė sudėtingas politinės kovos aplinkybes, aštrią konkurenciją vykusiuose rinkimuose dėl Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Vyriausiojo Tribunolo raštininko pareigybės, deputato ir Vilniaus vaivadijos civilinės-karinės tvarkos komisijos komisarų mandatų, tačiau seimelio sesijos skilimas įvyko jau pirmąją dieną renkant asesorius. Pagrindinėje seimelio sesijoje Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Vyriausiojo Tribunolo deputatu išrinktas Ukmergės pavieto stalininkas A. D. Lachnickis, raštininku išrinktas Vaitiešiūnų seniūnas P. Michalovskis ir 9 Vilniaus vaivadijos civilinės-karinės tvarkos komisijos komisari. Opozicinėje Kosakovskių

43 Tarp atsiėmusių savo kandidatūras buvo K. Mančynskis, M. Volskis, T. Savickis, M. Šumskis, V. Šventožeckis, J. Plevaka, T. Hrinevičius ir T. Narkevičius.

44 1794 m. vasario 6 d. – 1795 m. vasario 6 d. laikotarpiu numatytos 6 kadencijos (kadencijos trunkė 2 mėnesiai), kiekvienoje iš jų savo pareigas turėjo eiti po 3 komisarus, žr. 1794 m. vasario 3–7 d. Vilniaus tribunolinio seimelio dienoraštis, *Ibid.*, l. 184–185.

grupuotės įtakoje buvusioje atskilusioje sesijoje Vyriausiojo Tribunolo deputatu valdovo šambelionas Mykolas Bielinskis, raštininku vienbalsiai išrinktas Vilniaus vaivadijos medžioklininkas F. Kontrimas ir 9 Vilniaus vaivadijos civilinės-karinės tvarkos komisijos komisarai.

Vadovavimo praktikos analizė parodė, kad pagrindinei seimelio sesijai, kurios vasario 4–5 d. posėdžiuose vidutiniškai dalyvavo apie 250 asmenų, pirmininkavo Vilniaus vaivadijos pakamaris K. Giedraitis, o organizuojant balsavimus jam talkino 6 asesoriai. Opozicinės atskilusios sesijos posėdžiams pirmininkavo Vilniaus vaivadijos žemės teismo teisėjas D. Kaminskis. Opozicinė grupuotė, nors ir buvo ne tokia gausi, tačiau po protestais pasirašė apie 227 seimelio dalyviai. Galima teigti, jog Kosakovskių remiamiems opozicionieriams, nors ir pavyko suskaldyti Vilniaus tribunolinio seimelio sesiją, tačiau galutinai perimti iniciatyvos taip ir nepavyko.

Publikuoti šaltiniai ir literatūra

Akta sejmiku kowieńskiego z lat 1733–1795, wydała Monika Jusupović, Warszawa: Instytut Historii PAN Wydawnictwo Neriton, 2019.

Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės seimelių instrukcijos (1788–1790), parengė Robertas Jurgaitis, Adam Stankevič, Asta Verbickienė (serija *Fontes historiae parliamentorum Lituanicorum*, t. I), Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Parlamentarizmo istorijos tyrimų centras, 2015.

Szlachta polsko-inflancka wobec przełomu. Materiały z dyneburskich akt grodzkich i ziemskich z lat 1764–1775, wyd. Bogusław Dybaś, Paweł A. Jeziorski, przy współpracy Tomasza Wiśniewskiego, Toruń: IH PAN, Towarzystwo Naukowe w Toruniu, 2018.

Volumina legum, t. IX: *Przedruk zbioru praw staraniem XX. Pijarów w Warszawie, od roku 1732 do 1782, wydane*, Kraków: Wydawnictwo komisji prawniczej Akademii Umiejętności w Krakowie (z funduszu Ś. P. Ks. Adama Jakubowskiego), 1889.

Volumina legum, t. X: *Konstytucje sejmu Grodzieńskiego z 1793 roku*, wydal Zdzisław Kaczmarczyk, Poznań: Nakładem Poznańskiego towarzystwa przyjaciół nauk z zasiłkiem Ministerstwa szkolnictwa wyższego i Polskiej Akademii nauk, 1952.

Bairišauskaitė Tamara. *Lietuvos bajorų savivalda XIX a. pirmojoje pusėje*, Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2003.

Brusokas Eduardas, Glemža Liudas. Vilniaus savivaldos struktūra ir organizacija po Ketverių metų seimo miestų reformos (1792, 1794 m.), in: *Lietuvos istorijos metraštis. 2008 metai*, 2009, t. 1, p. 45–72.

Deputaci Trybunału Głównego Wielkiego Księstwa Litewskiego 1697–1794: spis, pod redakcją Andrzeja Rachuby, opracowali Andrzej Rachuba, Przemysław P. Romaniuk, Warszawa: Wydawnictwo DiG, 2004.

Deputaci Trybunału Głównego Wielkiego Księstwa Litewskiego 1582–1696: spis, pod redakcją Andrzeja Rachuby, opracowali Henryk Lulewicz i Andrzej A. Rachuba, Warszawa: Wydawnictwo DiG, 2007.

Dolinskas Vydas, *Simonas Kosakovskis: politinė ir karinė veikla Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje 1763–1794*, Vilnius: Vaga, 2003.

Liudas Glemža, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės bajorijos požiūris į miestų problemą Ketverių metų seimo laikais (1788–1792), in: *Lietuvos istorijos metraštis. 2001 metai*, 2002, t. 1, p. 59–72.

Jučas Mečislovas, *Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė: istorijos bruožai*, Vilnius: Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai, Lietuvos dailės muziejus, 2013.

Jurgaitis Robertas, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės seimelių veiklos reglamentavimo pokyčiai

- XVIII a. pabaigoje: 1791 m. ir 1793 m. seimelių įstatymų lyginamoji analizė, in: *Praeities pėdsakai. Skiriama profesoriaus daktaro Zigmanto Kiaupos 65-mečiui*, Vilnius, 2007, p. 313–336.
- Jurgaitis Robertas, *Nuo bajoriškiosios savivaldos iki parlamentarizmo: Vilniaus seimelio veikla 1717–1795 m.*, Vilnius: Lietuvos edukologijos universitetas, Parlamentarizmo istorijos tyrimų centras, 2016.
- Jurgaitis Robertas, 1706 m. vasario 6–10 d. Rečicos elekcinis-tribunolinis seimelis: Lietuvos Vyriausiojo Tribunolo deputatų rinkimo procedūra, in: *Lietuvos aukštųjų mokyklų mokslo darbai. Istorija*, 2002, t. LIII, p. 52–58.
- Jusupović Monika, Sejmik preński (1791–1794), in: *Miscellanea Historico-Iuridica*, t. XXI/1, pod redakcją Karola Łopateckiego, Białystok, 2022, p. 287–304.
- Konieczna Diana, *Ustrój i funkcjonowanie sejmiku brzeskolitewskiego w latach 1565–1763*, Warszawa: Wydawnictwo DiG, 2013.
- Kriegseisen Wojciech, *Sejmiki Rzeczypospolitej szlacheckiej w XVII i XVIII wieku*, Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 1991.
- Rachuba Andrzej, Edycje akt sejmikowych z terenu Wielkiego Księstwa Litewskiego, in: *Miscellanea Historico-Iuridica*, t. XXI/1, pod redakcją Karola Łopateckiego, Białystok, 2022, p. 347–363.
- Sliesoriūnas Gintautas, Iš Žemaitijos seimelių istorijos: 1696 m. lapkričio 10 d. Žemaitijos seimelis, in: *Žemaičių praeitis*, 1998, t. 8, p. 29–45.
- Sliesoriūnas Gintautas, Klovas Mindaugas, Meilus Elmantas, Ragauskas Aivas, Sarcevičienė Jolita, Valionienė Oksana, *Vilniaus istorija*, I tomas: XIII a. – 1795 m., Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2023.
- Stankevič Adam, *Lietuvos Vyriausiojo Tribunolo veikla XVIII amžiaus antrą pusę*, Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2013.
- Szczygielski Wojciech, *Referendum trzecimajowe: Sejmiki lutowe 1792 roku*, Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 1994.
- Šmigelskytė-Stukienė Ramunė, *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės konfederacijos susidarymas ir veikla 1792–1793 metais*, Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2003.
- Šmigelskytė-Stukienė Ramunė, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės naujųjų paviatų seimelių vietos parinkimo ir įrengimo problema 1792–1794 metais, in: *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istorijos atodangos: profesoriaus Mečišlovo Jučo 90-mečio jubiliejui skirtas mokslinių straipsnių rinkinys*, sudarė Vydas Dolinskas, Rimvydas Petrauskas, Edmundas Rimša, Vilnius: Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai, 2016, p. 531–544.
- Šmigelskytė-Stukienė Ramunė, Brusokas Eduardas, Glemža Liudas, Jurgaitis Robertas, Rakutis Valdas, *Modernios administracijos tapsmas Lietuvoje: valstybės institucijų raida 1764–1794 metais: kolektyvinė monografija*, Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2014.
- Šmigelskytė-Stukienė Ramunė, Życie parlamentarne na Litwie w ostatnich latach istnienia Rzeczypospolitej: sejmiki lutowe 1794 roku w województwie brzesko-litewskim, in: *Unie międzypaństwowe, parlamentaryzm, samorządność: Studia z dziejów ustroju Rzeczypospolitej Obojga Narodów*, red. naukowa Waclaw Uruszczak, Zdzisław Noga, Michał Zwierzykowski, Krzysztof Fokt, Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 2020, p. 291–310.
- Zakrzewski Andrzej B., Sejmiki litewskie epoki Sejmu Wielkiego: między tradycją a innowacją?, in: *XVIII amžiaus studijos*, t. 1: *Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė: tarp tradicijų ir naujovių*, sudarė Ramunė Šmigelskytė-Stukienė, Vilnius, 2014, p. 54–75.
- Zakrzewski Andrzej B., *Sejmiki Wielkiego Księstwa Litewskiego XVI–XVIII w. Ustrój i funkcjonowanie: sejmik trocki*, Warszawa: Liber, 2000.
- Żytkowicz Leonid, Lachnicki Antoni, *Polski Słownik Biograficzny*, t. XVI, Wrocław–Warszawa–Kraków: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1971, p. 395.
- Юргайтис Робертас, Как голосовала шляхта на сеймике Речницкого повета 7 февраля 1706 г., выбирая депутатов Главного Литовского трибунала, in: *Парламентська структура уряду у системі державного керівання Вялікага княства Літоўскага і Рэчы Паспалітай ў XV–XVI-II стагоддзях*, Мінск, 2008, p. 285–295.

Шмигельските-Стукене Рамуне, Из истории парламентаризма в Речи Посполитой: сеймики Новогрудского воеводства, 1794 г., in: *Балто-славянские исследования*, Москва: Институт славяноведения РАН, 2019, т. 20, р. 409–424.

Шмигельските-Стукене Рамуне, Сеймики Гродненского воеводства в феврале 1794 г.: среди раздоров и интриг, in: *Парламентаризм у Вялікім Княстве Літоўскім у XVIII стагоддзі (Актуальныя праблемы історыі і культуры, вып. 2)*, складальнікі: Андрэй Уладзіміравіч Мацук, Робертас Юргайціс, Мінск: Беларуская навука, 2020, р. 280–300.

ROBERTAS JURGAITIS – istorikas, humanitarinių mokslų daktaras, Lietuvos istorijos instituto Archeografijos skyriaus vyresnysis mokslo darbuotojas. Tyrinėja XVIII a. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės parlamentarizmo istoriją ir jos šaltinius.

Elektroninis paštas robertas.jurgaitis@istorija.lt

ORCID: 0000-0002-4859-3437

ACTIVITIES OF THE VILNIUS TRIBUNAL DIETINE OF 3–7 FEBRUARY 1794: HISTORY OF ONE SESSION

ROBERTAS JURGAITIS

Lietuvos istorijos institutas

In the diverse research practice of the activities of the dietines (*sejmik*) of the Grand Duchy of Lithuania, a specific place is occupied by case studies, when a single session of a dietine is chosen as the object of research; this kind of approach may conditionally be called a case of institutional microhistory. In historiography, this approach is usually chosen when presenting a more unique document of a dietine of the Grand Duchy of Lithuania, or when revealing specific circumstances concerning the activity of a particular dietine session. There is no doubt that the somewhat larger number of documents adopted in a particular session of a dietine opens up much wider opportunities for such research.

The article discusses the circumstances of the activity of the split Vilnius Tribunal dietine held on February 3–7, 1794. The available set of documents of one session of the Vilnius dietine (resolutions, summary of voting results, protests and a detailed journal kept during the dietine) made it possible to reveal the vicissitudes of the elections for the position of clerk of the Supreme Tribunal of the Grand Duchy of Lithuania, deputies and commissioners of the Vilnius Voivodeship Civil-Military Order Commission. The aspirations of the Kossakowski faction to realise control of the Supreme Tribunal of the Grand Duchy of Lithuania through elected officials were felt in the session of the Tribunal dietine, held in the context of an obvious political confrontation on the eve of the uprising of 1794.

A more detailed analysis of the activities of the session of the Vilnius Tribunal dietine revealed that the split occurred already on the first day during the election of assessors. At the main session of the dietine, a steward from Ukmergė District Antoni Dyzmas Lachnicki was elected deputy of the Supreme Tribunal of the Grand Duchy of Lithuania, the elder of Vaitiešiūnai Franciszek Michalowski was elected as the clerk of this institution, and nine commissioners of the Civil-Military Order Commission of Vilnius Voivodeship were also chosen. In a separate opposition session under the influence of the Kossakowski faction, royal chamberlain Michał Bieliński was elected as deputy of the Supreme Tribunal, Ferdynand Kontrim – a hunter of Vilnius Voivodeship – was unanimously elected as the clerk of this institution, along with nine commissioners that would serve on the Civil-Military Order Commission of Vilnius Voivodeship. The analysis of leadership practice showed that the main session of the dietine, which on February 4–5 was attended by about 250 people on average, was chaired by Krzysztof Giedroyc, the ward chamberlain of Vilnius Voivodeship, with six assessors assisting him in

organising the voting procedure. The sittings of the opposition split session were chaired by Vilnius Voivodeship Land Court judge Dominik Kamiński. Although the opposition group was not as large, about 227 participants of the dietine signed a protest notice. It can be said that even though the opposition supported by the Kossakowskis managed to split the session of the Vilnius Tribunal dietine, in the end they did not manage to take over complete initiative.

Keywords: Polish-Lithuanian Commonwealth, Grand Duchy of Lithuania, dietine (sejmik) of Vilnius, dietine journal, Tribunal dietine session, 1794.